

Sygn. akt III AUa 2316/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 maja 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach

Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Lena Jachimowska (spr.)
Sędziowie	SSA Jolanta Ansion SSA Maria Małek - Bujak
Protokolant	Michał Eksterowicz

po rozpoznaniu w dniu 22 maja 2019 r. w Katowicach

sprawy z odwołania K. Ż. (K. Ż.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

o wyrównanie ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla

na skutek apelacji ubezpieczonej K. Ż.

od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie

z dnia 26 września 2018 r. sygn. akt IV U 754/18

oddala apelację.

/-/ SSA M.Małek-Bujak /-/ SSA L.Jachimowska /-/ SSA J.Ansion

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 2316/18

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 30 kwietnia 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. podjął ubezpieczonej K. Ż., od dnia 1 kwietnia 2015 r.,

tj. za okres 3 lat poprzedzających bezpośrednio miesiąc, w którym zgłoszono wniosek, wypłatę ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla. Równocześnie Zakład wypłacił należność za okres od 1 kwietnia 2015 r. do 31 maja 2018 r. w wysokości 4.516,74 zł wraz ze świadczeniem za czerwiec w kwocie 1.785,95 zł.

W odwołaniu od decyzji ubezpieczona kwestionując jej zasadność, wniosła o wypłatę ekwiwalentu z tytułu prawa do bezpłatnego węgla za okres od dnia 14 lutego 2004 r.

W uzasadnieniu stanowiska wskazała, iż jej mąż był pracownikiem Kopalni (...) (poprzednio (...)) i do pobieranego świadczenia rentowego otrzymywał ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla.

Po śmierci męża została przyznana jej od dnia 14 lutego 2004 r. renta rodzinna, jednakże bez prawa do ekwiwalentu z tytułu prawa do bezpłatnego węgla. Świadczenie to zostało jej przyznane zaskarżoną decyzją od 1 kwietnia 2014 r., mimo, iż taki ekwiwalent należy jej się, jako wdowie po górniku, od dnia przejścia na rentę rodzinną.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. wniósł o oddalenie odwołania wywodząc jak w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy w Częstochowie wyrokiem z dnia 26 września 2018 r., sygn. akt IV U 754/18 oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy ustalił, że I. Ż. (1) od dnia 17 lutego 1968 r. uprawniony był do pobierania górniczej renty inwalidzkiej. Od dnia 1 stycznia 1999 r. do wysokości świadczenia przyznano ubezpieczonemu prawo do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla. Ubezpieczony zmarł w dniu 14 lutego 2004 r.

Decyzją z dnia 5 marca 2004 r. organ rentowy przyznał ubezpieczonej prawo do renty rodzinnej po zmarłym mężu, przyjmując do ustalenia wysokości świadczenia 14 lat i 7 miesięcy okresów składkowych oraz 10 lat i 5 miesięcy okresów, brakujących do pełnych 25 lat. Do ustalenia podstawy wymiaru świadczenia przyjęto wskaźnik wysokości podstawy wymiaru w wysokości 191,47% wyliczony z 2 lat kalendarzowych, tj. od stycznia 1963 r. do maja 1965 r. Świadczenie wypłacane było bez żadnych dodatków.

W dniu 21 marca 2018 r. ubezpieczona złożyła w organie rentowym wnioski o udzielenie informacji, czy otrzymuje rentę rodzinną łącznie z ekwiwalentem pieniężnym z tytułu prawa do bezpłatnego węgla oraz od kiedy ZUS zaprzestał mężowi wypłaty tego świadczenia. W odpowiedzi pismem z dnia 29 marca 2018 r. poinformowano, iż mąż uprawniony był do pobierania ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla od 1 stycznia 1999 r., a wypłata świadczenia wstrzymana została z powodu zgonu świadczeniobiorcy. Wskazano także, iż ekwiwalent pieniężny nie jest wypłacany do renty rodzinnej.

W dniu 8 kwietnia 2018 r. ubezpieczona wniosła o przyznanie ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla.

Dokonując oceny prawnej Sąd Okręgowy, powołując regulację art. 133 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wskazał, że w sprawie sporna jest możliwość przyznania ubezpieczonej wyrównania renty rodzinnej przy uwzględnieniu ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla od dnia 14 lutego 2004 r.

Sąd Okręgowy stwierdził, że w niniejszej sprawie bezspornym jest, iż mąż odwołującej od dnia 1 stycznia 1999 r. uprawniony był do pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy wraz z ekwiwalentem z tytułu prawa do bezpłatnego węgla. Po jego śmierci K. Ż. uzyskała prawo do renty rodzinnej, jednakże wypłatę świadczenia podjęto bez ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla. Niewątpliwie takie działanie organu rentowego stanowiło błąd organu rentowego. Jak bowiem wyjaśnił

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 marca 2011 r. w sprawie sygn. akt I UK 332/10 (LEX nr 811827) zawarte w art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy z 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych określenie "błąd organu rentowego" obejmuje sytuacje, w których organ rentowy miał podstawy do przyznania świadczenia, lecz z przyczyn leżących po jego stronie tego nie uczynił. Za takie przyczyny można uznać wszelkie zaniedbania tego organu, każdą obiektywną wadliwość decyzji, niezależnie

od tego czy jest ona skutkiem zaniedbania, pomyłki, celowego działania organu rentowego, czy też rezultatem niewłaściwych działań pracodawców albo wadliwej techniki legislacyjnej i w konsekwencji niejednoznaczności stanowionych przepisów. Oznacza to, że przedmiotowe pojęcie obejmuje również niedopełnienie obowiązku działania z urzędu na korzyść osób uprawnionych

do świadczeń emerytalno-rentowych. Konsekwencją powyższego jest konieczność wypłaty ubezpieczonej wyrównania. Zaskarżoną decyzją organ rentowy prawidłowo przyznał ubezpieczonej prawo do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla

od 1 kwietnia 2015 r., tj. za okres 3 lat liczonych od miesiąca złożenia wniosku, a nie od momentu uzyskania uprawnień do świadczenia. Powyższe wyjaśnił Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, który w wyroku z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie sygn. akt

III AUa 1912/16 (LEX nr 2386992) wskazał, iż generalną zasadą wynikającą z art. 116 ust. 1 ustawy z 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest wnioskowy charakter świadczeń i to w przedmiocie nabycia prawa, jak i dalszych przeliczeń świadczenia. Wyjątkami są sytuacje przewidziane w przepisach, kiedy organ rentowy wydaje decyzję z urzędu. Konsekwencją wnioskowego charakteru świadczeń jest uregulowanie w art. 129 ust. 1 w/w ustawy maksymalnego wstecznego terminu podjęcia wypłaty. Dotyczy to pierwszego dnia miesiąca złożenia wniosku, o ile w tej dacie spełnione są wszystkie warunki do powstania prawa o podjęcia jego wypłaty.

Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że w zakresie podjęcia wypłaty świadczeń po przeliczeniu zasadę tę powtarza art.133 ust.1 w/w ustawy. Brak jest podstaw prawnych, które modyfikowałyby powyższą zasadę, czy uzależniały termin wypłaty od dnia kiedy strona zasięgała informacji w organie rentowym, nie składając sformalizowanego wniosku. Przepis art. 133 ust. 1 pkt 2 w/w ustawy konstruuje instytucję błędu organu rentowego i możliwości wyrównania wstecz świadczenia wiąże to również z datą złożenia wniosku.

Mając na uwadze powyższe, w ocenie Sądu Okręgowego brak jest podstawy prawnej, która w sytuacji błędu organu rentowego umożliwiałaby wypłatę wyrównania za okres dłuższy niż 3 lata.

Z tego względu Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie

Wyrok w całości apelacją zaskarżyła ubezpieczona, wnosząc o jego zmianę poprzez ustalenie, wypłaty ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla od dnia 14 lutego 2004 r., zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła: niewłaściwe zastosowanie art. 133 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych do wypłaty zaległego ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla.

Skarżąca wskazała, że myśl § 5 pkt 4 rozporządzenia Ministra Energii z dnia 27 czerwca 2016 r. w przypadku przyznania renty rodzinnej po emerycie lub renciście, ekwiwalent przysługuje po upływie okresu, za który został wypłacony emerytowi lub renciście. Osoby takie jak ona - wdowy, które przeszły na rentę rodzinną z kopalni węgla kamiennego zlikwidowanej przed dniem 1.01.2007 r. nie muszą składać dodatkowych wniosków, ponieważ nabywają to prawo automatycznie wraz z przyznaniem renty rodzinnej.

Argumentowała, że źródłem pochodzenia środków na wypłatę ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla jest dotacja budżetowa, a nie Fundusz Ubezpieczeń Społecznych. Świadczenie w postaci ekwiwalentu z tytułu prawa do bezpłatnego węgla jest odrębnym świadczeniem od renty rodzinnej. Jednak dzięki przyznaniu renty rodzinnej, można nabyć prawo do dodatku w postaci ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla. Ustawa z dnia 17.12.1998 w art. 1 ust. 1 określa ściśle zakres podmiotowy i przedmiotowy ustawy a mianowicie określa: warunki nabywania prawa

do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnych i rentowych. Przepisy ustawy ściśle określają, których świadczeń ona dotyczy, a więc jest to zamknięty katalog świadczeń.

Nie wymienia ona świadczenia w postaci ekwiwalentu z tytułu prawa do bezpłatnego węgla.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Jakkolwiek rację ma skarżąca, że Sąd Okręgowy nieprawidłowo ocenił zasadność roszczenia ubezpieczonej w świetle regulacji art.133 ust.1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r.

o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U.

z 2018 r., poz.1270 - dalej jako ustawa) bowiem przepis ten w ocenianym sporze nie znajduje zastosowania, to jednak - wbrew twierdzeniom apelacji - zaskarżony wyrok odpowiada prawu.

Na wstępie należy wskazać, że prawo do wypłaty ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla (dalej jako ekwiwalent pieniężny) pobieranego wraz z górniczą rentą inwalidzką Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał I. Ż. (2) od dnia

1 stycznia 1999 r. na podstawie art. 55 ust. 1 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r.

o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz. U. 1998,

Nr 162, poz. 1112), stanowiącego (w brzmieniu pierwotnym), iż osobie uprawnionej

na podstawie Układu Zbiorowego Pracy do bezpłatnego węgla, która uzyskała lub uzyska emeryturę lub rentę przed dniem 31 grudnia 2002 r., wypłacany jest przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, ze środków budżetowych, oprócz emerytury lub renty, ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla, z zastrzeżeniem ust. 2-4.

Na podstawie delegacji zawartej w ust. 5 art. 55 tej ustawy, Minister Gospodarki rozporządzeniem z dnia 30 kwietnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad przyznawania ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla i wypłacania tego ekwiwalentu oraz zasad refundowania kosztów deputatu węglowego i rent wyrównawczych (Dz. U. 1999, Nr 42, poz. 427) w § 1 pkt 1 określił, że emerytom i rencistom górniczym tj. emerytom

i rencistom, którzy byli zatrudnieni w przedsiębiorstwie górniczym, oraz wdowom, wdowcom i sierotom, pobierającym rentę rodzinną po byłych pracownikach tych przedsiębiorstw, uprawnionym do bezpłatnego węgla na podstawie Układu zbiorowego pracy dla pracowników zakładów górniczych z dnia 21 grudnia 1991 r., przysługuje należny ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla, który wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych na wniosek przedsiębiorstwa górniczego (§2 ust.1) wraz z wypłatą emerytury lub renty (§ 3 ust. 1). W przypadku przyznania renty rodzinnej po emerycie lub renciście, który był zatrudniony w przedsiębiorstwie górniczym, ekwiwalent przysługuje

po upływie okresu, za który został wypłacony emerytowi lub renciście (§ 3 ust. 5 rozporządzenia).

Mąż ubezpieczonej, I. Ż. (1) nieprzerwanie pobierał ekwiwalent pieniężny

do daty zgonu w dniu 14 lutego 2004 r., od której organ rentowy decyzją z dnia 5 marca

2004 r. przyznał skarżącej prawo do renty rodzinnej, bez ekwiwalentu pieniężnego, pomimo że zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 25 maja 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad przyznawania ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla i wypłacania tego ekwiwalentu oraz zasad refundowania kosztów deputatu węglowego i rent wyrównawczych (Dz. U. 2001 r., Nr 60, poz. 613), obowiązującego do dnia 26 lutego 2004 r., wdowa po renciście górniczym nie była zobowiązana do złożenia wniosku

o ekwiwalent pieniężny. Bowiem zgodnie §3 ust.5 rozporządzenia stanowił, że w przypadku przyznania renty rodzinnej po emerycie lub renciście górniczym, ekwiwalent przysługuje

po upływie okresu, za który został wypłacony emerytowi lub renciście.

Skarżącej, wskutek błędu organu rentowego, przez okres 14 lat nie był wypłacany ekwiwalent pieniężny. Dopiero na jej wniosek z dnia 9 kwietnia 2018 r., organ rentowy podjął od 1 kwietnia 2015 r. wypłatę ekwiwalentu pieniężnego zaskarżoną decyzją, dokonując jego wyrównania za okres trzech lat wstecz.

Zarówno organ rentowy, jak i dzielający jego stanowisko Sąd Okręgowy nieprawidłowo wskazują jako materialnoprawną podstawę częściowego zaspokojenia roszczenia art.133 ust.1 ustawy bowiem przepisy ustawy

o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych mają odpowiednie zastosowanie jedynie przy dochodzeniu zwrotu nienależnie pobranego ekwiwalentu, co wynikało z uregulowania §4 powołanego rozporządzenia z dnia 25 maja 2001 r., jak też z kolejnego aktu prawnego - § 15 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 lutego 2004 r.

w sprawie dotacji na restrukturyzację zatrudnienia w przedsiębiorstwach górniczych, szczegółowych zasad przyznawania i wypłacania ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla oraz refundowania kosztów deputatu węglowego w naturze i rent wyrównawczych (Dz. U. 2004 r., Nr 25, poz. 223).

Nie budzi wątpliwości, że ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla nie jest świadczeniem z ubezpieczenia emerytalnego i rentowych, gdyż nie jest on wymieniony w art. 3 ustawy.

Jak słusznie podnosi ubezpieczona, jest on świadczeniem wypłacanym przez Zakład ze środków budżetowych, ale przede wszystkim jest świadczeniem ze stosunku pracy, które przysługiwało mężowi ubezpieczonej. Zgodnie z art. 291 §1 k.p. roszczenia ze stosunku pracy ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. Podstawowy termin przedawnienia wynosi 3 lata od wymagalności roszczenia (art. 291 § 1 k.p.), a wyjątki przewidziane są w § 2, 21, 3 i 5 tego przepisu (niemające zastosowania w niniejszej sprawie).

Ubezpieczonej, wdowie po renciście górniczym, była należna wypłata ekwiwalentu pieniężnego od marca 2004 r. (tj. od następnego miesiąca po zgonie I. Ż. (1)), zatem jej roszczenie było wymagalne od marca 2004 r. Jednakże skarżąca od daty ustalenia prawa do renty rodzinnej, do kwietnia 2018 r. nigdy nie wystąpiła do Zakładu o zrealizowanie należnej wypłaty ekwiwalentu pieniężnego mimo świadomości, iż ekwiwalent pieniężny był wypłacany mężowi do dnia zgonu.

Z tego względu jej roszczenie uległo przedawnieniu.

Kierując się powyższymi motywami, Sąd Apelacyjny po myśli art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

/-/ SSA M.Małek-Bujak /-/ SSA L.Jachimowska /-/ SSA J.Ansion

Sędzia Przewodniczący Sędzia

ek